

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 11.11.2019.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Tarja Sinivuori-Boldt, valtiovarainministeriö
- ylijohtaja Leena Ylä-Mononen, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Saara Bäck, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Tarja Haaranen, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Päivi Gummerus-Rautiainen, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Mikko Friipyöli, ympäristöministeriö
- rakennusneuvos Timo Tähtinen, ympäristöministeriö
- ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Tapio-Biström, maa- ja metsätalousministeriö
- metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- johtava tutkija, tutkimusohjaaja Marita Laukkanen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- tutkimusprofessori Kristiina Regina, Luonnonvarakeskus
- tutkimusprofessori Eila Turtola, Luonnonvarakeskus
- luontopalvelujohtaja Timo Tanninen, Metsähallituksen luontopalvelut
- professori Janne Kotiaho, Luontopaneeli
- palvelujohtaja Harri Juvonen, Suomen ympäristökeskus
- professori Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus
- suunnittelupäällikkö Kimmo Huovinen, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
- kehittämisspäällikkö Anne Jarva, Suomen Kuntaliitto
- lakimies Marko Nurmikolu, Suomen Kuntaliitto
- sisältöjohtaja Laura Höijer, Baltic Sea Action Group
- founder Antero Vartia, Compensate Foundation

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

- johtaja, Puhdas Itämeri -hankkeet Marjukka Porvari, John Nurmisen Säätiö
- edunvalvontajohtaja Hanna Ekman, Energiateollisuus ry
- toimitusjohtaja Mikko Nousiainen, Green Building Council Finland
- toiminnanjohtaja Jouni Parkkonen, Kohtuuhintaisen vuokra-asumisen edistäjät - KOVA ry
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja Aija Tasa, RAKLI ry
- projektijohtaja Janne Peljo, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- suojeluasiantuntija Hanna Aho, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- koulutuspäällikkö Henri Mutanen, Suomen Metsästäjäliitto
- toimitusjohtaja Osmo Seppälä, Suomen Vesilaitosyhdistys ry
- yhteiskuntasuhdejohtaja Tuomas Viljamaa, Suomen Vuokranantajat ry
- toiminnanjohtaja Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry
- ohjelmapäällikkö Jussi Nikula, WWF Suomi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen ilmastopaneeli
- Motiva Oy
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Ympäristövaliokunta pitää talousarvioehdotusta yleisesti ympäristön- ja luonnonsuojelun hallinnonalan tavoitteiden sekä asuntopolitiikan kannalta hyvänä. Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 278 milj. euroa, eli 73,5 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2019. Valtion asuntorahastosta myönnettävien avustusten ja korkotukien määrä on lisäksi noin 208 milj. euroa. Luonnonsuojelun määrärahat ovat ennätyksellisen suuret, kun huomattavaa lisärahoitusta kohdennetaan erityisesti luonnonsuojeluun. Osa tästä rahoituksesta kohdennetaan maa- ja metsätalousministeriön pääluokan kautta. Valiokunta on hyvin tyytyväinen rahoitustason nostoon korostaen, että se on välttämätöntä hallitusohjelmaan sisältyvien kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Osa lisäyksistä on kuitenkin määräaikaisia, ja näiden osalta menopaineita kohdistuu tuleville vuosille. Valiokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota erityisesti seuraaviin näkökohtiin.

Valiokunta korostaa ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen haasteiden mittavuutta ja tarvetta systeemiseen muutokseen yhteiskunnan rakenteiden muuttamiseksi kestäviksi. Hallitusohjelman kunnianhimoiset ilmastotavoitteet ja rakenteelliset muutokset, joilla edistetään vähähiilistä kierto- ja biotaloutta ja puhtaita ratkaisuja, luovat kestäväää kasvua ja hyvinvointia edistäen myös vientimahdollisuuksia. Talousarvioehdotus sisältää ennätyksellisen määrän uusia tai uudelleen käyttöön otettavia avustus- ja tukimäärärahoja tavoitteiden toteuttamiseksi. Suurten, rakenteellisten uudistusten, kuten ekologisen verouudistuksen toteuttaminen mukaan lukien turpeen verokohtelu tai haitallisten yritystukien poisto, valmistelua koskevia päätöksiä on tehtävä pian, vaikka toteutus tapahtuisi vaiheittain. Valiokunta korostaa tarvetta näiden

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

toteuttamiseen kehyskaudella ja viittaa tältä osin julkisen talouden suunnitelmasta antamaansa lausuntoon.

Talousarvioehdotukseen on muutaman vuoden ajan sisältynyt kestävä kehitys kuvaava osio, jossa tiivistetään kunkin hallinnonalan keskeiset toimet kestävä kehityksen edistämiseksi. Suomi on kansainvälisesti edelläkävijän asemassa pyrkiessään omaksumaan kestävä kehityksen osaksi budjettisuunnittelua. Valiokunta kannustaa kehittämään arviointia edelleen lisäämällä hallitusohjelman mukaisesti perinteisten taloudellisten mittareiden lisäksi ja tueksi myös sosiaalista sekä ekologista hyvinvointia kuvaavia mittareita. Toimien vaikuttavuuden kannalta on olennaista, että kestävä kehityksen tavoitteet sisällytetään keskeiseksi osaksi kunkin hallinnonalan toimintaa. Tärkeää on myös varmistua siitä, ettei erilaisilla tukimekanismeilla samanaikaisesti aiheuteta lisäkuormitusta ympäristöön, kun sitä toimilla toisaalla pyritään hillitsemään. Valiokunta korostaakin tarvetta varmistaa eri hallinnonalojen politiikkojen johdonmukaisuutta ja tehokkuutta sekä hallinnon eri sektoreiden yhteistyötä kestävä kehityksen mukaisen toiminnan suunnittelussa ja resursoinnissa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityisesti ilmasto- ja vesiensuojelutoimet ovat luonteeltaan tyypillisesti poikkileikkaavia, useille eri hallinnonaloille kuuluvia edistämistoimia, joten niiden kokonaistarkastelu on haasteellista. Kokonaistarkastelu on kuitenkin tarpeellista, jotta voidaan varmistua toimien johdonmukaisuudesta ja yhteensopivuudesta. Myös esimerkiksi kehitysrahoituksessa tulisi osaltaan varmistua siitä, että se toteutetaan tavalla, joka edistää samanaikaisesti esimerkiksi ilmaston- ja luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteita.

Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että momentille 35.01.65 (Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon) esitetään 1,73 milj. euroa, joka on 200 000 euroa vähemmän kuin vuonna 2019. Määräraha tuetaan laaja-alaisesti valtakunnallisia luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöjä ja asunto- ja rakennusalan järjestöjä sekä esimerkiksi kestävä kehitystä ja ympäristökasvatusta edistäviä hankkeita. Valiokunta katsoo, että määräraha tulee vähintään palauttaa entiselle tasolle, joskin tasokorotuskin olisi hyvin tarpeellinen ja perusteltu. Valiokunta korostaa, että määräraha on tasoltaan vaatimaton mutta silti hyvin vaikuttava, koska sillä voidaan tukea laajasti ilmastopolitiikkaan ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseen tähtäävään politiikkaan liittyvää työtä. Erityisesti hallitusohjelman hiilineutraaliustavoite vuonna 2035 edellyttää huomattavia muutoksia kulutus- ja liikkumistottumuksiin, joten laajapohjainen työ esimerkiksi ihmisten kannustamiseksi kestäviin liikkumisratkaisuihin on tärkeää.

Ilmastotoimet

Hallituksen keskeinen ilmastotavoite on Suomen hiilineutraalius vuonna 2035 ja hiilinegatiivisuus pian sen jälkeen. Tämä tehdään nopeuttamalla päästövähennystoimia ja vahvistamalla hiilinieluja sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Suomi pyrkii myös maailman ensimmäiseksi fossiilivapaaksi hyvinvointiyhteiskunnaksi. Valiokunta toteaa, että hallitusohjelman tavoitteet ovat hyvin kunnianhimoisia, ja talousarvioesityksessä onkin ilmastotoimia edistäviä elementtejä. Samanaikaisesti on selvää, että kokonaisuutena arvioiden nyt esitetyt toimet eivät vielä riitä hiilineutraaliustavoitteen toteuttamiseen. Tarvittavat toimet ovat mittavia, rakenteellisia toimia, joiden valmistelu on käynnistetty. Valiokunta toteaa, että hallituksen tarkoituksena on pian päättää

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

tarkemmin tarvittavista ilmastopolitiikan lisätoimenpiteistä, niiden aikataulutuksesta ja oikeudenmukaisen siirtymän toteutuksesta työllisyys huomioon ottaen.

Valiokunta toteaa, että kaikkiaan talousarvioesityksessä edistetään hiilineutraaliuteen liittyviä tavoitteita yhteensä noin 2 mrd. eurolla. Summa on esityksessä arvioitu noin 347 milj. euroa suuremmaksi kuin vuoden 2019 varsinaisessa talousarviossa. Mukaan laskettavia toimia ovat hallitusohjelman mukaiset pysyvät ja kertaluonteiset määrärahalisäykset ilmastotoimiin luonnonsuojelussa, maataloudessa, kiertotaloudessa ja kehitysyhteistyössä.

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa tärkeitä ilmastotoimia ovat esimerkiksi kivihiiltä korvaavien investointien tukemiseen osoitettu 30 milj. euron korotus energiatuen myöntämisvaltuuteen (32.20.41). Kannatettava tavoite on myös vuosille 2020—2022 laadittava kansallinen biokaasuohjelma, jonka tavoitteena on ottaa käyttöön biokaasun tuotantopotentiaali. Biokaasuohjelmalle esitetään 5 milj. euron rahoitusta (32.60.47) ja sähköautojen latausinfraan rakentamistuen jatkamiseen ja korottamiseen 4 milj. euroa (32.60.47).

Investointimäärärahojen ohella tärkeä keino hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi on keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma KAISU-ohjelman päivittäminen uusilla, kustannustehokkailla toimilla. Kuntien ja alueiden ilmastotoimia vauhditetaan ja tuetaan konkreettisilla hankkeilla. Edelläkävijäkuntien parhaita ratkaisuja levitetään aktiivisesti. Kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamiseen ehdotetaan miljoonaa euroa vuodessa vuosille 2020—2021 (35.10.22 Eräät ympäristömenot).

Valiokunta korostaa kuntien roolia vähähiilisyiden edistämisessä. Käytännön toimet ilmastotyön konkretisoimiseksi toteutetaan usein kuntatasolla. Toisaalta on useita sektoreita, joilla kuntien toimilla on vain rajallinen vaikutusmahdollisuus. Esimerkiksi liikenteen päästöihin kunnilla on vain rajallinen vaikutusmahdollisuus ja maatalouteen olematon. Siten valtion riittävät päästövähennyksiin ja hiilinieluihin kohdistuvat panostukset näillä sektoreilla ovat tärkeitä tulokselliselle ilmastotyölle kunnissa. Panostukset julkisten hankintojen tehokkaampaan käyttöön osana ilmastotyötä edistävät kuntien toimia, kuten kaikki keskitetty asiantuntijatuki ja osaamisen kehittäminen.

Kohti hiilineutraaleja kuntia ja maakuntia (Canemure) -hankkeen tavoitteena on tukea alueellista ilmastomuutostyötä; edistää vähähiilistä liikkumista, lisätä hajautettua uusiutuvan energian tuotantoa, edistää kestävästä kaupunkirakennetta ja rakennusten energiatehokkuutta. Tavoitteena on, että mukana olevissa kunnissa ja maakunnissa voidaan saavuttaa ilmastotavoitteet etujassa. Vuoden 2019 loppuun mennessä valmistuu mm. yhtenäinen perusteellinen päästölaskenta kaikille kunnille. Asiantuntijaverkosto levittää parhaita käytäntöjä ympäri Suomen. Valiokunta pitää tärkeänä tätä hyvin konkreettista työtä ja katsoo, että valtion tulee edistää sitä jatkossakin.

Ilmastopaneelin rooli tieteellisenä, riippumattomana asiantuntijaelimenä on vakiintunut, ja sen asiantuntemuksen kysyntä on kasvanut. Ilmastopaneelilla on tärkeä rooli riippumattoman tiedon tuottajana poliittisen päätöksenteon taustaksi ja kansalaiskeskusteluun. Valiokunta pitää erittäin hyvänä Ilmastopaneelin rahoituksen vahvistamista kaksinkertaistamalla sen rahoitus 0,75 milj. euroon vuodessa (35.10.22).

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

Oleellinen tavoite päästövähennysten ohella on hallitusohjelman mukainen maankäyttösektorin ilmasto-ohjelman laatiminen. Ilmastolaki uudistetaan sisällyttäen siihen uutena myös maankäyttösektori, jonka ilmasto-ohjelma tulee sisältämään laajasti toimenpiteet metsien kasvun ja terveyden edistämisestä, suometsien ilmastokestävistä hoidosta, soiden ja turvemaiden päästöjen vähentämisestä, metsäkadon vähentämisestä, metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta ja hiilinielujen vahvistamisesta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Maankäyttösektorin ilmastopolitiikan edistämiseen ehdotetaan 19,8 milj. euron lisäystä luonnonvaratalouteen maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa momentille 30.40.22 (Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen). Hiilinielujen vahvistamiseen ja maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseen ehdotetaan 10 milj. euron pysyvää lisäystä, joka nousee 14,5 milj. euroon vuodesta 2021 alkaen. Valiokunta korostaa erityisesti tutkimustoiminnan suurta merkitystä metsiin perustuvan biotalouden kehittämisessä. Kehittämisen tulee perustua luotettavaan ja riittävään tietoon, jossa kyetään myös ennakoimaan sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutukset.

Ilmastonmuutos vaikuttaa merkittävästi myös maatalouden tuotantoedellytyksiin ja vaikeuttaa vesiensuojelutavoitteiden saavuttamista, kun eroosio ja ravinteiden huuhtoutuminen lisääntyvät talvien muuttuessa leudommiksi ja sateisemmiksi. Tällöin myös peltomaan rakenteen ja toimivan vesitalouden merkitys kasvaa. Valiokunta korostaa maatalouden potentiaalia osaltaan ilmaston- ja vesiensuojelun ratkaisijana ja hiilinielun kasvattajana. Maatalouden CAP-uudistuksen toteutuksessa tulisi onnistua luomaan rakenteet, joiden kautta voidaan tukea toimia, joilla torjutaan ilmastonmuutosta, pidetään huolta maaperästä, edistetään luonnon monimuotoisuutta, parannetaan eläinten hyvinvointia ja säilytetään kulttuurimaisemaa. Tavoitteena tulee olla järjestelmä, joka tukee kestävän ruokajärjestelmän ja elinvoimaisen maaseudun luomista.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan kuuluvan RuokaMinimi-hankkeen tulokset osoittavat, että ruokavalion ilmastovaikutusta voidaan pienentää lähes 40 %. Ilmastoystävälliseen ruokajärjestelmään siirtyminen voi tukea suomalaisen maatalouden uusiutumista ja kilpailukykyä sekä terveellisiä ruokailutottumuksia ja hyvinvointia. RuokaMinimi-hankkeen tulokset korostavat myös julkisten ruokapalvelujen ja julkisten hankintojen merkitystä kestävien ruokailutapojen murroksessa. Ruokajärjestelmän päästöjen vähentäminen vaatii kuitenkin pitkäjänteistä strategista kehittämistä.

Maaperän hiilivaraston muutoksilla on suuri merkitys maataloudesta aiheutuvan ilmastovaikutuksen pienentämisessä. Erityisesti eloperäisten turvepeltojen hiilivaraston hupenemista tulisi hillitä esimerkiksi nostamalla pohjaveden pintaa turpeen hajoamisen hidastamiseksi tai siirtymällä kokonaan kosteikkokasvien viljelyyn. Osa turvepelloista on tällä hetkellä ruoantuotannon ulkopuolella. Näiden ennallistamisella voitaisiin vähentää päästöjä merkittävästi. Kivennäismailla hiilivaraston vähenemistä voidaan estää lisäämällä kasvipeitteisyyttä kerääjäkasvien, syysviljojen ja nurmien avulla.

Vähennetään turvemaiden raivausta lisäämällä lannan prosessointia ja tuotteistusta sekä taataan maanviljelijöille vaihtoehtoisia toimeentulomahdollisuuksia tulotasosta tinkimättä. Turvemailta aiheutuvien ilmastopäästöjen vähentäminen vaatii investointitukien lisäksi kuitenkin myös tilusjärjestelyjä sekä uusien taloudellisten ohjauskeinojen ja lainsäädännön kehittämistä. Maatalous-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

tukien osalta tarvitaan uudenlaisia mekanismeja esimerkiksi tukioikeuksien siirtoon toisille lohkoille tuotannosta poistuneiden peltojen osalta.

Ilmastopolitiikan käytännön toimeenpano on haastavaa, koska niin edellä kuvattujen maatalouden ilmastotavoitteiden kuin muidenkin sektoreiden tavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan hyvin monenlaisia toimia, jotka tähtäävät päästöjen vähentämiseen ja nielujen kasvattamiseen sekä näihin liittyvän ansaintalogiikan muuttamiseen. Mikään yksittäinen toimi ei yksinään ole riittävän merkittävä tavoitteiden saavuttamiseksi. Kokonaisuuden hallinta on siten äärimmäisen tärkeää. Hallitusohjelman mukaan päivitettyä ilmastolaki tarjoaa välineen, jolla tavoitteiden saavuttamista voidaan tehokkaasti seurata ja tarkistaa.

Luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen

Valiokunta pitää luonnon monimuotoisuuden kannalta erittäin tärkeänä talousarvioehdotukseen sisältyvää luonnonsuojelun rahoituksen nostoa yhteensä 88,8 milj. euroa aiempaan kehystasoon verrattuna. Kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen ja Suomen kansallisen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategian tavoitteena on pysäyttää vuoteen 2020 mennessä monimuotoisuuden köyhtyminen ja ekosysteemipalvelujen heikentyminen. Tavoitteeseen ei päästä, vaan päinvastoin luontotyyppien ja lajien uhanalaisuus on lisääntynyt. Hallitusohjelman ja talousarvioehdotuksen tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttäminen ja suotuisan tilan turvaaminen vuoteen 2030 mennessä käynnistämällä elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelma sekä tehostamalla muita toimia uhanalaisten lajien ja luontotyyppien suojelemiseksi. Lisäksi selvitetään ilmastoviisaita suojeluratkaisuja, ekologisen kompensaation mahdollisuuksia ja arvioidaan muita luonnonsuojelulainsäädännön uudistamisen edellytyksiä.

Maanomistajien vapaaehtoiseen suojelutarjouksiin perustuvan METSO-ohjelman tavoitteena on ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahoihin suojella 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita vuoteen 2025 mennessä. Toteuma syyskuussa 2019 on noin 75 % eli noin 72 000 hehtaaria, ja talousarvioehdotus mahdollistaa tavoitteeksi noin 4 500 hehtaaria vuodessa. Määrärahaa momentilta 35.10.63 on tarkoitukseen varattu vuonna 2020 noin 25 milj. euroa. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan sijoituvilta osin olisi mahdollista jatkaa METSO-ohjelman toteutusta valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti, mikä edellyttäisi 10 milj. euroa lisää momentille 30.40.45.

Heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelman, ns. Helmi-ohjelman, toteutukseen esitetään noin 42 milj. euroa. Helmi-ohjelman tavoitteena on kunnostaa, hoitaa ja suojella luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita elinympäristöjä. Nämä ovat keskeisiä tehostamista vaativia keinoja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tilan parantamiseksi. Määrärahasta noin 12 milj. euroa ohjautuu soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63, noin 10 milj. euroa ohjautuu Metsähallituksen Luontopalveluille Helmi-ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.52 ja noin 20 milj. euroa etenkin ELY-keskusten kautta muun muassa ostopalveluina ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.21. Valiokunta korostaa ohjelman merkitystä osana uudistettavaa luonnon monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelman toteutusta. Helmi-ohjelmasta valmistellaan vuoden 2020 aikana valtioneuvoston periaatepäätöstä, jossa on tarkoitus asettaa ohjelman tavoitteet vuoteen 2030 saakka.

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

Luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeää on myös jatkaa toimia vaelluskalakantojen luontaisen lisääntymisen vahvistamiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa 30.40.31 (Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen) on tärkeä kertaluonteinen määräraha 6 milj. euroa kansalliseen ohjelmaan vaelluskalakantojen elvyttämiseksi. Yhteisrahoitteisia hankkeita osin myös EU-rahoituksella on viime vuosina käynnistetty useilla vesistöalueilla, ja näiden tukeminen on edelleen tarpeen. Valiokunta kiirehtii myös lainsäädäntömuutostarpeiden ja rahoituskeinojen selvittämistä vaelluskalakantojen tilan elvyttämiseksi.

Elinympäristöjen heikentyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen on osaltaan sidoksissa ilmastonmuutokseen, joka kiihdyttää haitallista kehitystä. Globaalisti viljelymaiden tuotantokyvyn laskeminen lisää yhteiskunnallista epävakautta ja voi johtaa suuriin taloudellisiin kustannuksiin. Valiokunta katsoo, että myös luonnon monimuotoisuutta koskevaa tutkimusta tulisi edistää ja varmistaa tieteellisen, riippumattoman asiantuntijatiedon saaminen poliittisen päätöksenteon valmisteluun. Ilmastopaneelin tarjoaman mallin pohjalta Suomessa on aloittanut toimintansa Luontopaneeli, mutta sen rahoitusta ei ole Ilmastopaneelin tavoin turvattu. Valiokunta korostaa tarvetta turvata Luontopaneelin rahoitus jatkossa.

Metsähallituksen luontopalvelut

Valiokunta on tyytyväinen Metsähallituksen Luontopalvelujen rahoituksen tasokorotukseen. Se on hyvin tarpeellinen, sillä määräraha on pysynyt ennallaan, vaikka tehtävät ovat laajentuneet, kun kansallispuistoja on perustettu lisää. Ympäristöministeriön pääluokassa olevien Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien määrärahat ovat momentilla 35.10.52, jolle esitetään 57,844 milj. euroa. Kehyskaudella pysyvä määrärahan lisäys on 9,5 milj. euroa vuodessa, ja vuosina 2020 ja 2021 määrärahasta on 19,2 milj. euroa kertaluonteista investointimäärärahaa. Luontopalvelujen hallinnassa olevien suojelualueiden korjausvelka on kuitenkin niin mittava, että rahoitustarpeita on myös tulevana vuosina.

Määrärahan lisäykset mahdollistavat hallitusohjelman mukaisesti luontokohteiden korjausvelan suunnitelmallisen vähentämisen. Rahoitus myös lisää valmiuksia hakea hankerahoitusta muun muassa EU:n LIFE-rahastosta, jonka rahoitus tulevalla EU:n rahoituskaudella tulee kasvamaan. Määrärahan käytössä painottuu edellä mainitun elinympäristöjen tilan parantamiseen tähtäävän Helmi-ohjelman käynnistäminen. Valiokunta pitää hyvin tärkeinä myös hallitusohjelman tavoitteita tarkistaa Metsähallituksen omistajapoliittisia linjauksia siten, että voidaan paremmin sovittaa yhteen kestävä metsätalous, puun saatavuus, luonnon monimuotoisuus, virkistyskäyttö, ilmastopolitiikan tavoitteet ja maankäytön eri muodot. Metsähallitukselle asetetaan myös hiilinielutavoite.

Valiokunta korostaa kansallispuistojen ja retkeilyalueiden palvelurakenteiden ylläpidon ja kehittämisen merkitystä kasvavan matkailun tarpeiden mukaisesti. Kansallispuistojen kävijämäärät ovat noin kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa, ja puistoilla on huomattava merkitys myös Suomeen suuntautuvan matkailun vetovoimatekijänä. Panostukset palveluvarustukseen suojaavat puistoja ja niiden ainutlaatuisia luonnonarvoja kulumiselta ja ovat tärkeitä myös kävijöiden turvallisuuden kannalta. Ne myös edistävät luonnossa liikkumista ja näin välillisesti terveyshyötyjä kansantalouden tasolla. Tehtyjen selvitysten mukaan panostukset myös palautuvat paikallistalouteen moninkertaisesti, joten ne ovat lyhyelläkin tähtämellä taloudellisesti perusteltuja. Va-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

liokunta korostaa, että reittien tasosta tulee huolehtia ruuhkaisimpien puistojen ohella myös syrjäisemmissä kansallispuistoissa.

Metsähallituksen hoitoon siirtyneiden linnoitusten, linnanraunioiden ja muiden arvokkaiden historiallisten kohteiden hoitaminen on haastavampaa ja kalliimpaa kuin vaellusreittien tai palveluvarustuksen ylläpito. Kulttuuriperintökohteiden osalta korjausvelan määräksi on arvioitu jopa 70 milj. euroa, joten nyt esitetty tasokorotus ei ratkaise tätä ongelmaa. Kehyskaudella tulee pyrkiä selvittämään vaikuttavin tapa hoitaa ja rahoittaa kulttuuriperintökohteiden asianmukainen huolenpito.

Vesiensuojelu ja ravinteiden kierrätys

Ilmastonmuutoksesta aiheutuvat lisääntyvät sateet ja leudot talvet lisäävät ravinnekuormitusta vesiin. Tavoitteena on maa- ja metsätalouden entistä paremman vesitalouden hallinnan avulla tehostaa vesiensuojelua ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Valiokunta pitää tärkeänä ja tarpeellisenä vesiensuojelun tehostamisohjelmaa, jonka tarkoituksena on Itämeren ja sisävesien tilan parantamistoimien tehostaminen. Arvio ohjelman kustannuksista on 54 milj. euroa vuosille 2020—2023, josta 15 milj. euroa vuodelle 2020.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman perustana ovat vesien- ja merenhoidon suunnitelmat ja toimenpideohjelmat. Ohjelman avulla pyritään kohdentamaan konkreettisia toimenpiteitä vaikuttaviin vesien tilaa parantaviin toimiin, vahvistamaan toimijoiden yhteistyötä sekä ottamaan käyttöön uusia toimintatapoja ja menetelmiä. Tavoitteena on esimerkiksi levittää Saaristomeren valuma-alueen pelloille kipsiä 50 000 hehtaarille vuosina 2020—2023 ja näin vähentää valuma-alueelta Saaristomereen tulevaa kuormitusta. Saaristomeren valuma-alueella on maatalouden kuormittamia vesistöjä, eikä maatalouden ravinnekuormitus ole siellä toimenpiteistä huolimatta vähentynyt. Vesiensuojelun tehostamisohjelman osa-alueista määrärahaa käytetään maatalouden ravinnekuormituksen vähentämisen toimiin. Hankkeessa kokeillaan kipsiä sekä pienemmässä mittakaavassa rakennekalkitusta ja kuitulietettä soveltuvilla valuma-alueilla.

Valiokunta korostaa pitkäjänteisen työn merkitystä vesiensuojelussa. Tulokset näkyvät hitaasti, mutta pitkäjänteinen työ tuottaa tulosta. Tärkeää on myös, että hankkeissa toteutetaan paikallisia vesiensuojelutoimenpiteitä yleensä kuntien, asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen yhteistyönä. Toimenpiteillä vähennetään ulkoista kuormitusta ja toteutetaan kunnostustoimia valuma-alueilla ja vesistöissä. Avustuksilla tuetaan rehevien järvien ja merenlahtien tilaa sekä vaelluskalojen luontaista lisääntymistä parantavia ja lajien säilymisen ja monimuotoisuuden kannalta tärkeiden vesien kunnostushankkeita.

Ilmastonmuutos lisää myös tarvetta tehostaa kaupunkien jäte-, hule- ja kuivatusvesien hallintaa. Tietoa tarvitaan myös lisää muiden haitallisten aineiden, kuten hormonitoimintaan vaikuttavien aineiden ja lääkeaineiden, esiintymisestä vesiympäristössä ja pohjavesissä. Tavoitteena on myös vähentää vesiin päätyvän muovin määrää ja koota tietoa aineiden vaikutuksista ympäristöön.

Ravinteiden kierrätysohjelmassa (RAKI) on tehty jo vuosia hyvää kokeiluperusteista työtä ja luotu pohjaa systeemiselle muutokselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että ohjelman toteuttamista jatketaan. Ravinteiden kierrätys tuo monialaisesti hyötyjä samalla sekä ilmaston- että vesiensuoje-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

lutavoitteiden näkökulmista ja itsessään vahvistaa kiertotalouden tavoitteita ja lisää ravinneomavaraisuutta. Arviointien mukaan systeemistä näkökulmaa on tarpeen edelleen vahvistaa ravinteiden kierrätyksen ja vesiensuojelun strategisessa suunnittelussa. Käynnissä on myös MetsäVesi 2020 -hanke, jonka tavoitteena on tuottaa arvio metsistä ja soilta tulevasta vesistökuormituksesta, jonka aikaisemmin on arvioitu tuottavan vain pienen osan vesistöjä rehevöittävästä ravinnekuormituksesta. Uudemmissa tutkimuksissa tämä käsitys on kyseenalaistettu. Valiokunta korostaa, että tämä on vain yksi esimerkki siitä, että ilmastonmuutos muuttaa olosuhteita jo niin paljon, että se vaikuttaa voimakkaasti luonnon mekanismeihin. Siksi uutta tutkimustietoa ja ymmärrystä syy-seuraussuhteista tarvitaan toimenpiteiden oikean kohdentamisen perustaksi.

Asumisen edistäminen

Asuntorakentaminen on ollut ennätysellisellä tasolla, mutta tuotanto vähenee vuonna 2019 mallillisesti talouden kasvuodotusten hieman heikentyessä. Vuonna 2018 asuntoaloituksia oli lähes 45 000 ja tänä vuonnakin vielä noin 36 000—39 000 asuntoa. Valtion tukema asuntotuotanto on pysynyt hyvällä tasolla, ja suhdannetilanteen muutos on edelleen lisännyt kiinnostusta ARA-tuotantoon. ARA-hankkeita on vireillä noin 11 000 asunnon osalta. Korkotukivaltuuden määräksi esitetään 1 410 milj. euroa, mikä ei kuluvaan vuoden perusteella näyttäisi riittävän esitetyn 8 900 uuden asunnon lainoittamiseen. Erityisryhmien investointiavustusten myöntövaltuudeksi esitetään 90 milj. euroa, jonka arvioidaan riittävän kysyntään. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite 10 000 ARA-asunnon rakentamisesta vuodessa. Valiokunta korostaa tarvetta varmistaa avustusvaltuuden käyttömahdollisuus tavoitteen mukaisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että erityisryhmien investointiavustuksen määrää voidaan tarvittaessa nostaa, mikäli tarpeellisia hankkeita on enemmän kuin määräraha mahdollistaa.

Valiokunta pitää asumiseen liittyvää rahoituskokonaisuutta monipuolisena ja kattavana. Lähiö-ohjelman rahoittamiseen osoitetaan avustusvaltuutta 5 milj. euroa. Valtion tukeman asuntokannan kunnostamiseen ikääntyneille paremmin sopivaksi ehdotetaan käytettävän 5 milj. euroa. Sekä purkuavustuksen että purkuakordin enimmäismäärää ehdotetaan nostettavan 5 milj. eurolle, millä on tarkoitus sopeuttaa ARA-asuntokantaa väestöä menettävillä alueilla.

Valiokunta korostaa tarvetta kehittää pitkäjänteisesti korkotukijärjestelmää. Uusia korkotukimalleja on kehitetty, mutta erityisesti 40 vuoden korkotukimallin kehittämiseksi on vielä tarvetta. Valiokunta on katsonut myös, että pitkällä aikavälillä olisi tarpeen toteuttaa myös valtion lainajärjestelmien kokonaisvaltaisempikin uudistaminen.

Merkittävä on 3,3 milj. euron määräraha-avustus asunnottomuuden poistamiseksi ja asunnottomuuden tilastoinnin kehittämiseen. Hyvin tarpeellinen on myös vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäisemiseen osoitettava 1 milj. euron määräraha momentilla 35.20.30. Asumisneuvonan vakiinnuttaminen matalan kynnyksen hyvin toimivaksi palveluksi, kuten nykyään, säästää varoja myöhempien vaikeuksien ja niistä aiheutuvien kustannusten välttämisen kautta.

Tavoitteissa ja rahallisissa panostuksissa on otettu hyvin huomioon se, että rakennuskannalla ja rakentamisella on tärkeä merkitys pyrkimyksessä kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa. Tavoitteena onkin tukea hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa ja parantaa asumisen energiatehokkuutta lisäämällä uusiutuvan energian osuutta energian käytössä. Ympäristöministeriössä on kehitetty ra-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

kennusten hiilijalanjäljen arviointimenetelmää helpottamaan rakentamisen ilmastovaikutusten laskemista. Kesään 2020 asti kestävästä testausjakson aikana selvitetään, kuinka hyvin menetelmä soveltuu tavanomaisten suunnittelu- ja rakennushankkeiden käyttöön. Vähähiilistä rakentamista tukee myös esimerkiksi Green Building Council Finlandin käynnistämä neuvontapalvelu, joka on sekä yksityisten että julkisten toimijoiden käytettävissä.

Valiokunta pitää erittäin hyvänä panostusta rakennetun ympäristön valtakunnallisen digitaalisen rekisterin ja tietopalvelun luomiseen. Alustan kautta saadaan kaavatiedot ja rakennuslupaan liitettävät tiedot paremmin saataville, jolloin kunnat pystyvät hyödyntämään niitä omassa suunnittelussaan ja kaavoituksessaan ja tekemään paremmin yhteistyötä naapurikuntien kanssa. Rekisteri perustuu avoimeen dataan, joten myös kaupalliset toimijat voivat hyödyntää sitä esimerkiksi infraan ja elinkaareen liittyvien palvelujen kehittämisessä ja kiertotalouden edistämiseksi. Tarkoitukseen esitetään kertaluonteista 7,3 milj. euron määrärahaa momentille 35.20.04.

Valiokunta pitää tärkeänä myös 20 milj. euron avustusvaltuutta asuinrakennusten energiakorjauksiin. Lisäksi momentille 35.20.55 ehdotetaan 4,9 milj. euron määrärahaa asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun lain mukaisiin avustuksiin, joihin kuuluvat myös kuntotutkimusten ja korjaussuunnitelmien laatiminen siten kuin hallituksen esityksessä HE 44/2019 vp esitetään. Avustukset suunnataan hissien jälkiasennuksiin sekä vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausten tukemiseen. Valiokunta korostaa avustuksen suurta merkitystä väestön ikääntyessä myös kustannustehokkuuden kannalta, kun kotona asumista voidaan näin pidentää. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös kotitalousvähennystä voidaan käyttää asuntojen korjaus- ja energia-hankkeissa.

Myös 5,5 milj. euron määräraha avustuksiin asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen on hyvin tarpeellinen sähköautojen latausinfra rakentamisen edistämiseksi. Tärkeää on samalla vauhdittaa myös liikennebiokaasun käyttöä ja näin huolehtia osaltaan teknologianeutraalisti vähähiilisen liikenteen tuesta.

Valiokunta korostaa erityisesti valtion ja suurten kaupunkiseutujen välillä solmittavien maankäytön, asumisen ja liikenteen tavoitteita yhdistävien MAL-sopimusten suurta merkitystä asuntotuotannon lisäämisessä ja kestävien liikkumismuotojen kulkutapaosuuden kasvattamisessa. Ilmastotavoitteiden kannalta keskeiseksi vaikutuskeinoksi on noussut erityisesti maankäytön ja liikenteen suunnittelun tiivis integrointi ja ymmärrys näiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Määräaikaisin MAL-sopimuksin on saatu hyviä tuloksia aikaan.

Tarkastusvaliokunta on asuntopolitiikan kehittämiskohteita koskevassa mietinnössään TrVM 3/2018 vp korostanut, että seutuja tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti siten, että maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen suunnitelmat sekä toteutus sovitetaan yhteen seuduittain yli kuntarajojen. Eduskunta on hyväksynyt tarkastusvaliokunnan mietinnön johdosta useita lausumia asuntopolitiikan kehittämisestä, kuten että MAL-sopimuksia tulee kehittää entistä pitkäaikaisemmiksi ja sitovammiksi ja että valtion tulee laajentaa MAL-sopimuksia myös uusille kaupunkiseuduille. Ympäristövaliokunta korostaa sopimusten merkitystä ja katsoo, että toiminnan laajentamista muihinkin kasvukeskuksiin tulisi kiireellisesti selvittää. Ympäristöministeriö onkin käynnistänyt selvitystyön sopimusmenettelyn laajentamisesta myös Jyväskylän, Lahden ja Kuopion kaupunkiseuduille.

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

MAL-sopimuksiin sidottuihin käynnistysavustuksiin on varattu avustusvaltuutta yhteensä enintään 30 milj. euroa niille, jotka rakennuttavat vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) mukaisia vuokra-asuntoja muille kuin erityisryhmille. Valiokunta pitää tätä erittäin hyvänä avustusmuotona, joka saa tuotantoa liikkeelle ja edistää koh-tuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa tehokkaasti. Käynnistysavustuksen suuruus on Helsingin seudulla 10 000 euroa sekä Tampereen, Turun ja Oulun seuduilla 3 000 euroa asuntoa kohden. Valiokunta pitää puurakentamisohjelman tavoitteiden edistämisen kannalta erittäin hyvänä, että avustus myönnetään 20 % korkeampana, mikäli kohde on puurunkoinen asuinkerrostalo. MAL-sopimusalueilla asuntotuotantoa edistetään lisäksi kunnallistekniikan rakentamisen avustuksilla, joita ehdotetaan myönnettäväksi enintään 15 milj. euroa.

Valiokunta korostaa puurakentamisen merkitystä biotalouden edistämisessä. Puun käyttö alentaa rakentamisen hiilijalanjälkeä, kun tarkastellaan puun koko elinkaarta. Vähähiilisen rakentamisen tiekartan tavoitteena on sisällyttää rakentamisen hiilijalanjälki osaksi rakentamismääräyksiä vuoteen 2025 mennessä. Puurakentamisen ohjelman (2016—2021) tavoitteena on lisätä puun käyttöä julkisessa rakentamisessa, vahvistaa alan osaamista ja kehittää puurakentamisen säädöksiä ja rakentamismääräyksiä. Puurakentamista edistetään toimenpideohjelman mukaisesti noin 2 milj. eurolla vuonna 2020 (35.10.61). Erityisesti valtion metsissä tulee tähdätä mahdollisimman järeän tukkipuun tuotantoon, jotta puurakentamiselle riittää kotimaista raaka-ainetta. Samalla tulee kuitenkin huomioida hiilinielujen vahvistuminen ja luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttäminen.

Valiokunta korostaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn merkitystä asumiseen liittyvän lainsäädännön toteuttajana. Valiokunta pitää hyvänä, että ARAn määrärahaso on nostettu, sillä sen tehtäväksi on säädetty viime vuosina runsaasti uusia, erityyppisiä avustustussjärjestelmiä, joihin liittyvien tehtävien hoitaminen edellyttää resursseja ja asiantuntemusta tuoden toisaalta keskittämishyötyjä.

Ympäristövaliokunta on viime vuosina korostanut useaan kertaan tarvetta pitkäjänteiseen asuntopolitiikkaan katsoen, että tavoitteena tulee olla hallituskaudet ylittävä, pitempiaikainen kehittämisohjelma. Tarkastusvaliokunnan edellä viitatuun asuntopolitiikan kehittämistä laajasti koskevan mietinnön johdosta hyväksytyillä lausumilla eduskunta edellyttää, että asuntopolitiikasta laaditaan kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen kahdeksan vuoden kehittämisohjelma. Kehittämisohjelman osana tulee laatia asuinalueiden myönteisen kehityksen tueksi ja eriytymisen ennaltaehkäisemiseksi yli hallinnonalarajojen ulottuva asuinalueiden kehittämisohjelma, jolla turvataan pitkäjänteisesti palveluiden ja asumisen hyvä taso ja vahvistetaan asuinalueiden elinvoimaisuutta. Lisäksi ohjelman yhteydessä tulee selvittää, kuinka elinkeino-, alue- ja koulutuspolitiikalla voidaan ennaltaehkäistä taantuvien alueiden asumisen ongelmia. Asuntopoliittisen kehitysohjelman organisointi on parhaillaan viimeisteltävänä. Hallitusohjelman mukaisesti valmisteltava selonteko tulee antaa eduskunnalle syksyllä 2020. Valiokunta pitää parlamentaarista ulottuvuutta valmistelussa hyvin tärkeänä ja pitää selontekoa merkittävänä mahdollisuutena kehittää asuntopolitiikan pitkäjänteisyyttä.

Vuonna 2018 aloitetun Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman tavoitteena on julkisten rakennusten tervehdyttäminen ja kaikkien sisäilmasta oireilevien hoidon ja kuntoutuksen tehostaminen. Kymmenvuotisen ohjelmakauden aikana toteutetaan toimia, joilla vakiinnutetaan normaali-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp

liin kiinteistönpitoon menettelytapa, jossa rakennusten kunto, tarkoitukseensa sopivuus ja käyttäjien kokemukset tarkistetaan säännönmukaisesti ja tilannetta arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä. Ohjelman rahoitukseen esitetään 1,5 milj. euron määrärahaa valtioneuvoston kanslian pääluokassa (23.01.25). Valiokunta korostaa tarvetta pitkäjänteiseen työhön rakennusten sisäilmaongelmien vähentämiseksi. Ohjelman toimeenpano edellyttää toimia useilla hallinnonaloilla, ja sen tavoitteita voidaan välillisesti tukea myös muissa hankkeissa, joita ovat esimerkiksi sosiaaliturvan kokonaisuudistus, maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus ja esimerkiksi KEINO-osaamiskeskuksen työ kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen kehittämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä kiirehtiä konkreettisia toimia sisäilmaongelmista kärsivien auttamiseksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6.11.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Hannu Hoskonen kesk
varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Johan Kvarnström sd
jäsen Sheikki Laakso ps
jäsen Niina Malm sd (osittain)
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
jäsen Hussein al-Tae sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Suomalaisten kansallinen etu on aina perussuomalaisen politiikan ytimessä ja sen lähtökohtana. Tarjoamme työtä, turvaa ja oikeudenmukaisuutta suomalaisille. Ketään ei jätetä yksin. Kaikille suomalaisille taataan hyvät edellytykset menestymiseen työn ja yrittämisen kautta.

Ensinnäkin perussuomalaisten eduskuntaryhmä korostaa, että missään tukijärjestelmissä ei pidä olla tuulivoiman tuotantotukia mukana, koska maalle rakennetuista vaihtoehtoisista sähköntuotantotavoista tuulivoima on jo nyt edullisin tapa tuottaa sähköä. Samaten katsomme, että tuulivoimarakentamisen haittoja, kuten melu, välke ja muut haitat, ei myöskään ole juuri lainkaan huomioitu tukiratkaisuissa. Näin ollen vaadimme tukien maksatusten keskeyttämistä, kunnes kaikki terveystutkimukset asiassa on tehty. Muistutamme myös siitä, että eri tuulivoimayhtiöt ovat tietoisesti liioitelleet alan työllisyysvaikutuksia muiden muassa kunnille markkinoidessaan ao. hankkeita. Tämäkin asettaa tuulivoimatukien maksatukset "harmaalle vyöhykkeelle", koska tukien maksatusten ehtona on oikean tiedon antaminen viranomaisahoille läpi koko lupaprosessin. Perussuomalaiset katsoo samaten, että uusiutuvien energialähteiden tuotantotukia tärkeämpää olisi panostaa tuotekehitys- ja tutkimusrahoitukseen sekä investointitukiin. Näin voidaan kehittää edelleen teknologisia ratkaisuja, joilla hiiltä ja öljyä raaka-aineenaan käyttävien voimalaitosten ominaispäästöt olisivat minimoitavissa. Totuus kuitenkin on, että muualla Euroopassa esimerkiksi hiiltä käyttäviä laitoksia ei tulla ajamaan alas vielä kymmeneen vuosiin. Meidän pitää myös eduskuntaryhmämme mielestä ylläpitää näitä voimalaitoksia toiminnassa juuri huoltovarmuutemme johdosta. On myös selvää, että yritystukipalettia tulee jatkossa tarkastella esimerkiksi siten, että se rajataan riittävän pitkällä siirtymäkaudella niihin yrityksiin, joiden alkutaivalta ja investointeja tukemalla yritys voi työllistää suomalaisia ja innovoida tuotteita ja palveluita, jotka ovat pitkällä tähtäimellä itsessään kannatettavia.

Toisaalta myös julkisten rakennusten home- ja sisäilmakorjauksiin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Perussuomalaisten mielestä kenenkään ei tulisi enää joutua asumaan tai oleskelemaan kosteus- tai homevaurioisissa tiloissa. Lisäksi eduskuntaryhmämme näkee, että rakennuskannasta huolehtiminen tulee nostaa poliittisen asialistan kärkipäähän, koska rakennukset ovat iso osa kansallisvarallisuuttamme.

Samaten sekä valiokuntaryhmämme että eduskuntaryhmämme haluavat muistuttaa siitä, että vaikka luonnonsuojelu on sinänsä tärkeää tietyillä alueilla maassamme, niin tähän sektoriin ei tarvitse palkata uutta määräaikaista henkilöstöä, ei ainakaan nyt. Emme pidä ryhmänä hyvänä sitä, että nykyinen istuva hallitus on lisäämässä henkilöstömenoja siten, että se lisäisi roimasti henkilöstön määrää ja menoja nimenomaisesti juuri määräaikaissa luonnonsuojelua ylläpitävissä valmistelemissä työtehtävissä, etenkin, kun nämä työpaikat voidaan nähdä vihervasemmiston ylläpitäminä suojatyöpaikkoina. Edellä mainittuihin syihin vedoten haluamme vähentää henkilöstömenoja juuri tällä sektorilla.

On myös muistettava, että esitämme omassa vaihtoehtobudjetissamme samoin tiettyjä rajoituksia sekä määrärahojen siirtoja luontoalueiden hankintamenoihin. Tämän johdosta me perussuomalai-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 1

set esitämme, että siirretään määrärahoja itse luontoalueiden maahankinnasta ja suojelusta kestävä puuntuotannon tuen turvaamiseen (Kamera). Täten me voimme yhä aktiivisemmin hoitaa metsiämme ja täten taata metsäteollisuudellemme puunsaannin myös jatkossa.

Nyky-yhteiskunnassa yhtenä isona tekijänä tulee myös huomioida se, että työn perässä muuttavan työntekijän kannalta on olennaista, etteivät tällaiset henkilöt joudu kahden asunnon loukuun. Näin ollen eduskuntaryhmämme haluaakin ottaa ns. muuttoavustuksen käyttöön, jotta voidaan kannustaa työntekijää vastaanottamaan työ silloinkin, kun se edellyttäisi muuttamista uudelle paikkakunnalle, ja täten pelkän työn vastaanottaminen aiheuttaisi työntekijälle vain kustannuksia. Tätä mainitsemaamme hanketta voitaisiin ensi alkuun viedä eteenpäin pilotti- eli kokeiluhankkeena. Samaten haluamme esittää lisäpanostusta liikkuvuusavustuksiin. Tähän tarkoitukseen voisi saada avustusta silloin, kun työ kestää vähintään kaksi kuukautta tai kokoaikatyössä työmatka kestää yli kolme tuntia päivässä tai osa-aikaisessa työssä yli kaksi tuntia päivässä.

Maassamme vietettiin taannoin taas asunnottomien yötä. Suomessa on noin 5 000 asunnotonta, joista noin viidennes elää täysin tyhjän päällä. Kehitys on ollut viime vuosina parempaan päin, mutta tilanne ei tällä vuosituhannella ole kuitenkaan muuttunut olennaisesti, ei ainakaan suomalaisten osalta. Me perussuomalaiset olemme varsinkin ihmeissämme siitä, että kantaväestöllä ei ole asuntoja, mutta muualta tulleilta kyllä sellainen löytyy, vieläpä täysin kalustettuna.

Ensisijainen ratkaisu asunnottomuuteen on oman asunnon löytyminen, ja tässä tulee soveltaa ja edelleen kehittää erilaisia instrumentteja.

Koska asunnottomuus on monien hallinnonalojen ongelma, perussuomalaiset esittävät poikkihallinnollista toimintaohjelmaa, jossa painotetaan eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja pyritään löytämään ratkaisuja asunnottomien eri ryhmien ongelmiin, ns. katto pään päälle kaikille suomalaisille -mallia.

Muutoinkin asumisen kalleuden ehkäisemiseen on tehtävä entistä enemmän töitä. Eduskuntaryhmämme mielestä eräs tällainen hyvä keino on juuri sähkön siirtohintojen alentaminen sekä verkoyhtiöiden ja niiden monopoliroolin pienentäminen. Muutoinkin suurehko osa kuluttajan sähkölaskusta muodostuu sähkön siirrosta. Nykyinen siirtohinnoittelu on puhdasta rahastusta, johon ei löydy edes liiketaloudellisia perusteita. Sähkön siirron kustannustason laskeminen on perussuomalaisten mielestä tärkeä tavoite. Näin ollen esitämme, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla varmistetaan, että sähkön siirron osuus kuluttajan sähkölaskusta pystytään pitämään kohtuullisena. Me perussuomalaiset emme myöskään ole korottamassa lämmityspolttoaineiden verotusta, kuten hallitus on tekemässä vetoamalla ilmastotalkoisiin. Samalla tavoin haluamme auttaa kotimaista teollisuutta pysymään maassa. Tämän johdosta esitämme energiaveron laskemista Euroopan unionin minimitasolle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon eriävässä mielipiteessä esitetyt näkökohdat.

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 6.11.2019

Mauri Peltokangas ps
Petri Huru ps
Sheikki Laakso ps

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Ilmastotoimet

Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2020 ei esitetä vaikuttavia toimia ilmastotoimien vauhdittamiseksi. Suomen on kyettävä merkittäviin päästövähennystavoitteisiin, jotta kykenisimme tekemään oman osuutemme maailman keskilämpötilan nousun rajoittamiseksi 1,5 asteeseen. Hallitusohjelman kunnianhimo näyttää hukkuneen selvityksiin ja kartoituksiin. Näillä päätöksillä ei olla sillä hiilineutraalisuuden 2035-uralla, joka luvattiin Eduskuntatalon portailia mieltään osoittaville nuorille.

Hallitusohjelman perusteella oli syytä odottaa suurempia ilmastotekoja, kuten tutkijat ja asiantuntijat ovat tuoneet esille. Lausunnoissa on todettu, että hallituksen esittelemät toimet ovat riittämättömiä. Esimerkiksi VATT:n lausunnon mukaan ensi vuoden budjetissa ei ole juuri mitään, mikä auttaisi hallituksen ilmastotavoitetta.

Suomen kasvihuonekaasupäästöt ovat tällä hetkellä 56,5 miljoonaa tonnia hiilidioksidiksi muutettuna. Ilmastopaneeli on arvioinut, että Suomen päästöt saisivat olla vuonna 2035 enää 21,4 miljoonaa tonnia. Päästöjä pitäisi saada pienennettyä siis 35 miljoonaa tonnia seuraavan 16 vuoden aikana. Suomen ilmastopaneeli on arvioinut, että hallituksen ilmastotavoitteiden ja jo sovittujen toimien välillä on yli 19 miljoonan tonnin kuilu. PäästökUILU on niin iso, että se vastaa yli kolmannesta Suomen vuosittaisista päästöistä.

Talousarvioesitys sisältää toki yksittäisiä ilmastotoimia edistäviä elementtejä. Kokonaisuutena arvioituna ne jäävät kuitenkin selkeästi vajaiksi. Suomen ympäristökeskus on kuvannut nyt esitettyjä toimia hajanaisiksi, vaatimattomiksi ja vaikuttavuusnäkökulmasta vaikeasti ennakoitaviksi. Esimerkiksi sähköautojen latausinfra rakentamistuen jatko ja korotus on kannatettava tavoite, mutta määräraha on vaatimaton suhteessa siihen, että Suomen on määrä puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Latausinfraan vastuuta ei pidä laittaa yrittäjille ja taloyhtiöille.

Suurin ongelma on, että kaikki energiaveropäätökset lykättiin vuodelle eteenpäin. Kaukolämmön tuotannossa on valittavana useita fossiilivapaita tuotantotapoja, kun lämpöpumput ja maalämpöratkaisut tekevät läpimurtoa. Nämä ratkaisut tarvitsisivat kuitenkin tuekseen energiaverotuksen uudistamista. Asiantuntijat ovat pitäneet toimivina toimina esimerkiksi sähköön perustuvien kaukolämpöratkaisujen sähköveron alentamista sekä turpeen polttamisen verotuksen tuomista samalle tasolle muiden fossiilisten energiatuotantomuotojen kanssa.

Hallitus on tuonut esiin esimerkiksi polttoaineverotuksen korotusta merkittävänä ilmastotekona. Virkamiehet ovat arvioineet korotuksen vähentävän liikennesektorin päästöjä ainoastaan 0,7 prosenttia. Samaa todetaan valiokunnalle toimitetuissa lausunnoissa, joissa annetaan selkeä kuva siitä, että liikennepolttoaineiden ohjausvaikutus ei ole tehostumassa. Toisin sanoen polttoaineveron korotukset tehdään veropoliittisten tavoitteiden eikä ilmastopolitiikan ehdoilla.

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 2

Päästövähennystavoitteita on toteutettava kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Tarvitsemme rakenteellisia uudistuksia sekä kannustimia arjen ympäristövalintoihin. Suomi ansaitsisi sinivihreän verouudistuksen, jossa verotuksen painoa siirrettäisiin työn ja yrittämisen verotuksesta haittojen verotukseen.

Turpeen energiakäyttö

Mikäli hallitus on tosissaan kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden kanssa, olisi perusteltua luopua hallitusti turpeen veroedusta. Se olisi vaikuttava toimi edetä asetettujen päästövähennystavoitteiden suuntaan. Tätä puoltavat myös VATT:n ja VTT:n mallinnukset.

Toimen vaikuttavuus on merkittävä, sillä turpeenpolton päästöt vastaavat koko Suomen henkilöautoliikenteen päästöjä. Olisi perusteltua korvata hallituksen kaavailema bensa- ja dieselin veronkorotus polttoturpeen verotuen hallitulla, asteittaisella poistolla.

Yrityksille haitalliset tuet

Myös yritykset ovat odottaneet suuntaviivoja hallituksen päätöksistä. Vakaa ja ennakoitava toimintaympäristö on yrityksille tärkeää, jotta ne voivat muuttaa toimintaansa ja luoda jopa uutta liiketoimintaa puhdasta teknologiaa hyödyntäen. Siksi olisi ollut erittäin tärkeää, että tulevaisuuden suuntaviivoista olisi päätetty jo nyt. Esimerkkinä pitkän aikavälin päätöksestä on edellisellä hallituskaudella asetettu kielto kivihiilen energiakäytöstä vuonna 2029.

Vaikuttavuudeltaan merkittävät ilmastotoimet puuttuvat talousarvioesityksestä. Tämän päälle ympäristölle ja ilmastolle haitallisten yritystukien määrä vain kasvaa. Valtion talousarviosta ilmenee, että vuoden 2020 talousarvioesityksessä ympäristölle haitallisten tukien määräksi arvioidaan 3,6 miljardia euroa. Edellisenä vuotena kyseisten haittatukien määrä oli sata miljoonaa pienempi. Kasvusuunta on kummastuttava, kun esimerkiksi vihreät lupasivat vielä hallitusneuvotteluiden aikana karsia tukia vähintään miljardilla eurolla.

Yritystukien painopistettä tulee siirtää tuotekehitystä ja päästöttömiä ratkaisuja tukevaan suuntaan. Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden energiaveropalautuksen poisto olisi ollut mahdollista aloittaa ensi vuonna.

Luonnonsuojelu

On hyvä, että talousarvioesityksessä otetaan vakavasti luontomme monimuotoisuutta koskeva uhka. Tämä näkyy luonnonsuojelurahoituksen korotuksena. Hallitus jatkaa esimerkiksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman METSON toimeenpanoa. METSO on tuottanut hyviä tuloksia Etelä-Suomen arvokkaiden metsäkohteiden vapaaehtoisessa suojelussa. Vapaaehtoisen METSO-ohjelman malli voitaisiin laajentaa koskemaan kaikkia elinympäristöjä.

Suoluontomme tilaa on heikentänyt laajamittainen ojitaminen metsänkasvatusta varten, turpeen nosto sekä pellonraivaus. Yli puolet Suomen alkuperäisestä suoalasta on kuitenkin jo menettänyt luonnontilansa. Lähes 10 miljoonasta suohehtaasta yli puolet on ojitettu metsätalouskäyttöön. Suojelualan verkostoa on laajennettava merkittävästi lisäämällä suojelun piiriin valtakunnalli-

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp Eriävä mielipide 2

sesti arvokkaita suoalueita. Maassamme on eletty pitkään siinä uskossa, että metsänojituksesta ei aiheutuisi pitkäaikaisia muutoksia ravinteiden huuhtoumissa vesistöihin.

Vaelluskalakantoja on tuettava ja nykyaikaisten kalatalousvelvoitteiden on toteuduttava myös vanhojen ja pienten patojen kohdalla.

Edellinen hallitus käynnisti vuoteen 2021 ulottuvan ohjelman Itämeren ja vesien tilan parantamiseksi. Kiitämme hallitusta siitä, että budjettiesitys mahdollistaa vesiensuojelun tehostamishankkeen jatkumisen.

Valtaosa monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmista vedenalaisista elinympäristöistä jää nykyisten suojelualueiden ulkopuolelle huolimatta kasvavasta tietoisuudesta. Vedenalainen suojelutyö on turvattava. Jopa yhden prosentin tarkasti kohdennettu lisäys suojelualueisiin voisi tuplata suojelutehon.

Tämän lisäksi meidän on tartuttava pinnan yläpuolisiin ongelmiin, kuten maatalouden ravinnepäästöjen vähentämiseen systeemitason ratkaisuilla. Keskeinen paikka on myös EU:n maatalouden rahoituskehysneuvotteluissa, joissa hallitus voisi ajaa kattavampaa osuutta ilmasto- ja ympäristötavoitteiden rahoitusosuuteen.

Valiokunnan lausunnossa on hyvin kuvattu korjausvelan tilannetta, ja yhdyimme siltä osin valiokunnan näkemyksiin. Korostamme myös, että Metsähallituksen hoidossa olevien kansallispuistojen ja muiden retkeilyalueiden korjausvelkaa ei saada kurottua umpeen tehtävillä tasokorotuksilla. Mielestämme olisi oleellista laatia vähintään suunnitelma ja aikataulu korjausvelan paikkaamiseen.

Asuminen ja energiatehokkuus

Asuntopolitiikassa on tehtävä suunnanmuutos — tarvitsemme toimivampia asuntomarkkinoita. Kuntien kaavoitusta sekä asuntorakentamisen kannustimia on vahvistettava, jotta saamme riittävästi uusia asuntoja kasvukeskuksiin. Asumistukimenot kasvavat vuodesta toiseen. Yhteiskunnan tuki olisi suunnattava nykyistä tarkemmin sitä eniten tarvitseville. Samalla on huomioitava seudut, joilla väestö vähenee. Tämän haasteen ratkaisemiseksi tarvitaan uudenlaisia keinoja.

Ehdotamme, että hallitus harkitsisi Valtion asuntorahaston (VAR) rahoituksen kohdentamista kasvua tukeviin liikennehankkeisiin, jotka purkaisivat kaupungistumisen pullonkauloja ja vahdittaisivat näin asuntotuotantoa kasvukeskuksissa. Nähdäksemme ARA-asumisen tulisi keskittyä yhä enemmän palvelemaan erityisryhmiä. MAL-sopimukset ovat hyvä väline kaupunkiseutujen kehityksen ohjaamiseen. Niitä tulisi kuitenkin laajentaa uusille kaupunkiseuduille ja keskittyä kestäväen liikenteen ja sen vauhdittaman asuntotuotannon kannustimiin.

Kaupunkien rooli ilmastonmuutoksen torjunnassa on ratkaiseva. Tavoitteeksi on asetettava, että mahdollisimman moni kaupunki on hiilineutraali jo 2030-luvulla. Ilmastopaneeli on huomauttanut, että esitelty budjetti ei vastaa lupaukseen öljylämmityksestä irtaantumiseen. On tärkeää, että öljyllä erillislämmitetyt talot ja kiinteistöt siirtyvät päästöttömämpiin ratkaisuihin 2020-luvun aikana. Kyseistä muutosta voisi vauhdittaa avustamalla kiinteistöjä luopumaan öljylämmityksestä

Valiokunnan lausunto YmVL 5/2019 vp
Eriävä mielipide 1

muun muassa laajentamalla kotitalousvähennyksen käyttötarkoitusta. Kaavailut muutokset on jätetty nyt kuitenkin myöhempään ajankohtaan.

Ympäristöhallinnon ja järjestöjen resurssit

Myös ympäristöhallinnon resursseja vahvistetaan. Kohtuuttoman pitkät käsittelyajat ovat haitanneet yritysten toimintaedellytyksiä. Niin luonto kuin yrityksetkin hyötyvät laadukkaasta ohjauksesta ja neuvonnasta.

Samalla hallitus on kuitenkin leikkaamassa ympäristöjärjestöjen rahoitusta 200 000 eurolla ensi vuonna. Esitys heikentäisi ympäristöjärjestöjen toimintaedellytyksiä tilanteessa, missä niiden merkitys ja työmäärä on vain kasvanut ympäristöongelmien ja suojelutehtävien myötä merkittävästi. Leikkaus ympäristöjärjestöjen rahoitukseen langettaisi tarpeettoman varjon menestyksenkään luonnonsuojelun ylle. Ihmettelemme myös, että hallitus on unohtanut Luontopaneelin toiminnan resursoinnin. Ilmastopaneelin toiminnalle hallitus on perustellusti kohdentamassa määrärahaa.

Lisäksi hallituksen tulisi perustaa hallitusohjelmassakin viitattu ilmastokomitea, jossa olisi edustus sekä hallituksesta että oppositiosta. Komitea suunnittelisi ilmastomuutoksen vastaisia kansallisia toimia samassa hengessä kuin viime vuonna toiminut puolueiden välinen kokoonpano, joka saavutti kahdeksan eduskuntapuolueen julkisen ilmastositoumuksen. Ilmastomuutos on niin valtava haaste, että sen ratkaiseminen edellyttää yhteistyötä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6.11.2019

Saara-Sofia Sirén kok
Sari Multala kok
Mari-Leena Talvitie kok